

FIALOVÁ E. BEZKONTAKTNÍ ČIPY A OCHRANA SOUKROMÍ

JAKUB MÍŠEK¹

FIALOVÁ, Eva. *Bezkontaktní čipy a ochrana soukromí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 232 str. ISBN: 978-80-7502-150-2.

Eva Fialová se ve své monografii, publikované nakladatelstvím Leges v ediční řadě Praktik na podzim 2016, věnuje právním dopadům technologie RFID, konkrétně v oblasti práva na ochranu soukromí a osobních údajů. Tato technologie, jejíž označení je odvozeno z anglického *Radio-frequency identification*, umožňuje přenos dat na dálku za pomoci vysílání rádiového vlnění a užívá se obvykle pro potřeby usnadnění identifikace předmětů nebo osob. Dosah možného přenosu se může velmi lišit v závislosti na použití konkrétní technologie od několika centimetrů po stovky metrů. V současnosti je technologie hojně využívána v celé řadě odvětví lidské činnosti, transportem a prodejem zboží počínaje, přes zdravotní služby až přímo jako identifikátory v podobě různých průkazů nebo implantátů čipů umístěných pod kůží. Monografii nabízející ucelenou a komplexní právní analýzu užití této technologie a její dopady na soukromí uživatelů tak lze jedinečně přivítat. To platí tím spíše, že v České republice doposud nebylo o tématu v této šíři pojednáno.

¹ Autor je prezenčním doktorským studentem na Ústavu práva a technologií Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Kontaktní e-mail je jkb.misek@mail.muni.cz.

Hned z úvodu je třeba uvést, že kniha je publikovaná a jen málo změněnou verzí autorčiny disertační práce². To se na celém textu samozřejmě citelně projevuje a dle mého názoru to způsobuje jeho hlavní problémy.

Mimo úvod a závěr je možné knihu tematicky rozčlenit do dvou částí, každá z nich čítá tři kapitoly. První část, která by mohla nést označení „část obecná“, nebo „část teoretická“, obsahuje kapitoly „Fungování a užití RFID“, „Soukromí a jeho právní úprava“ a „Ochrana osobních údajů“. Druhá část by v kontrastu k tomu mohla být označená jako „část zvláštní“, nebo „praktická“. Analyzuje vybraná konkrétní užití technologie RFID a jejich dopady na soukromí a ochranu osobních údajů. Obsahuje kapitoly „RFID v obchodě a ve službách“, „RFID při poskytování zdravotních služeb a služeb souvisejících se zdravím“ a „RFID a identifikace osob“.

První kapitola obecné části „Fungování a užití RFID“ je rozsahově úsporná. Na ploše osmi stran přináší základní popis technologie RFID a zmiňuje některé možnosti jejího využití. Text je přehledný a dobře srozumitelný. Určitý problém ovšem vidím v jeho možné zastaralosti. Zdroje, na které autorka odkazuje, pocházejí převážně z let 2005-2009. Je to zjevně dáno tím, že tato kapitola vznikla v první fázi disertačního výzkumu a před samostatnou publikací již nebyla aktualizována. Kdyby se tak stalo, zajisté by text neobsahoval nepřesné a zavádějící formulace, jako když autorka vychází ze zprávy Mezinárodní telekomunikační unie z roku 2005 a tvrdí, že „ačkoli internet věcí nebude postaven pouze na RFID, bude tato technologie jeho hlavní součástí.“³

Ve druhé kapitole obecné části, nazvané „Soukromí a jeho právní úprava“, autorka vymezuje rámec pojmu soukromí, který ve svém textu užívá. V této kapitole se palčivě projevuje neúspěch převodu textu z akademické práce do samostatné publikace. Je tvořena patnácti poměrně samostatnými částmi, přičemž každá z nich se věnuje vybranému dílčímu aspek-

² FIALOVÁ, Eva. *RFID a ochrana soukromí* [online]. Brno, 2015 [vid. 1. 6. 2017]. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/114001/pravf_d/RFID_a_ochrana_soukromi.pdf.

³ S. 24. Pro srovnání s aktuálním stavem, a různorodostí využívaných technologií v oblasti internetu věcí, viz např. IoT Technology Guidebook. *Postscapes* [online], [vid. 1. 6. 2017]. Dostupné z: <https://www.postscapes.com/internet-of-things-technologies/>.

tu soukromí, nebo možnosti nahlížení na něj. Některé části⁴ jsou parafrázemi textů jiných autorů⁵ a jejich interpretace vybraných aspektů soukromí, jiné přibližují právo na soukromí z hlediska Evropského soudu pro lidská práva⁶ a vrcholných národních soudů⁷, závěrečné části kapitoly jsou pak věnovány specifickým problémům, které soukromí přinesly nové technologie.⁸ Tento přehled je bez pochyb dobře zpracovaný a je zajímavé vidět uvedené informace na jednom místě, celá kapitola však působí jako mozaika myšlenek. Není totiž jasné, jak spolu jednotlivé části souvisí, ani proč autorka vybrala a uvádí právě ty zdroje, které jsou v knize přítomné. Oproti disertačnímu textu totiž v publikované monografii není přítomná kapitola „Metodologie“, která by některé zmíněné nejasnosti dokázala osvětlit.

Třetí kapitola obecné části se věnuje právu na ochranu osobních údajů. Autorka nejprve představuje jeho mezinárodní a ústavní základy⁹ a jejich promítnutí se do evropské a české legislativy¹⁰, aby následně detailněji probrala vybrané právní instituty práva ochrany osobních údajů¹¹. Zmiňuje rovněž zvláštní úpravu v podobě směrnice 2002/58/ES o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací a její implementaci v zákoně č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, a to zejména v kontextu stanoviska Pracovní skupiny zřízené dle čl. 29 č. 2/2008, které aplikaci směrnice 2002/58/ES na technologii RFID výslovně vztahuje. Je třeba souhlasit s autorčiným pragmatickým přístupem, když tvrdí, že „*RFID technologie nepřináší kvalitativně jiná data*“¹². Toto volání po racionalitě a odmítnutí názoru, že by byla nezbytná zvláštní právní úprava pro technologii RFID, lze jen vyzdvihnout.

⁴ Například části „3.3 Konceptualizované soukromí“, „3.6 Funkce a hodnota soukromí“ a „3.10 Informační soukromí jako kontextová integrita“.

⁵ V uvedených případech konkrétně Daniela Soloveho, Alana Westina a Helen Nissenbaum.

⁶ Části „3.4 Soukromí jako subjektivní právo“ a „3.8 Informační soukromí“.

⁷ Část „3.9 Informační soukromí a právo na informační sebeurčení“.

⁸ Jde například o big data, profilování a surveillance.

⁹ Část „4.1 Základní právo na ochranu osobních údajů“.

¹⁰ Části „4.2 Ochrana osobních údajů v unijním a českém právu“ a „4.3 Působnost směrnice“.

¹¹ Jde zejména o vymezení osobních údajů (část 4.4), zásady zpracování osobních údajů (část 4.5), právní tituly ke zpracování (část 4.6) a práva subjektu údajů (část 4.7).

¹² S. 93.

Třetí kapitola tak přináší kvalitní přehled nejdůležitějších konceptů a institutů ochrany osobních údajů. Výklad je systematický a srozumitelný. Oproti druhé kapitole je rovněž i více zacílený přímo bezprostředně na RFID technologie, tedy na hlavní téma knihy. Zároveň je třeba říci, že způsob, jakým autorka (ne)zachází s ustanoveními Nařízení EU č. 679/2016 (obecné nařízení o ochraně osobních údajů) sráží úroveň textu zbytečně dolů. Jako v předchozích případech je zjevně na vině nezdařený proces převodu textu disertace do samostatné publikace. V době odevzdání disertační práce bylo Nařízení ještě v legislativním procesu a autorka tak správně pracovala s poslední ustálenou verzí, tedy s textem, který schválil Evropský parlament.¹³ V době odevzdání manuskriptu k publikaci již však zjevně bylo nařízení přijato a publikováno, jak autorka sama dokazuje, když tuto informaci uvádí.¹⁴ Jinak než touto jednou větou, se však přijetí Nařízení v textu neprojevovalo. Na několika místech tak autorka odkazuje na špatné, nebo neexistující články Nařízení.¹⁵ Stejně tak například není možné souhlasit s tezí „*unijní právo neobsahuje v současné době ustanovení, které by ochranu osobních údajů již v návrhu závazně stanovilo.*“¹⁶ To, že autorka alespoň takto neupravila starší text a nezahrnula aktuální verzi textu Nařízení je zbytečné opomenutí, kterému mohla snadno předejít.

Zvláštní část konečně opravdu naplňuje to, co kniha slibuje. Autorka staví na předchozím teoretickém výkladu, zabývá se vybranými užitími technologie RFID a analyzuje jejich dopady na právo na ochranu soukromí a osobních údajů. V první kapitole zvláštní části se věnuje využití v obchodě a ve službách. Nejprve prakticky popisuje, jak je technologie využívána a následně upozorňuje na možná rizika a výzvy, které její užití klade na právo ochrany soukromí a osobních údajů. Jako další krok identifikuje relevantní účinnou právní úpravu, a to včetně zvláštních zákonů upravujících danou problematiku. Konečně v závěru kapitoly autorka provádí test proporcionality, aby určila, zda a za jakých podmínek je uvedené použití tech-

¹³ Viz s. 88 publikace.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Například na s. 88 odkazuje na recitál 24 (jedná se o recitál 30); na straně 108 na čl. 23 (správně 25) a na s. 109 na čl. 33 (správně 35).

¹⁶ S. 108.

nologie RFID v souladu se základními právy uživatelů, tedy spotřebitelů a subjektů údajů.

Podobně jako první kapitola zvláštní části je systematicky postavena i kapitola druhá, která se věnuje užití technologie RFID při poskytování zdravotních služeb a služeb souvisejících se zdravím. I v tomto případě autorka postupně analyzuje praxi a možnosti užívání technologie RFID ve zdravotnictví, relevantní právní úpravu a dospívá k testu proporcionality, kterým hodnotí adekvátnost použití technologie.

Systematika třetí kapitoly zvláštní části se oproti dvěma předchozím liší. Po úvodní části věnované obecným možnostem využití technologie RFID pro identifikaci osob a výzvám, které taková praxe přináší, následují čtyři krátké, na sobě vzájemně nezávislé případové studie. První je věnována managementu identity, jako principu informování a ovládnání informací, které jsou o jedinci známé v rámci specifického identitového systému jeho dalším uživatelům.¹⁷ Druhá, obsáhlejší a poskytující detailnější právní analýzu, se věnuje využití technologie RFID pro identifikaci zaměstnanců zaměstnavatelem.¹⁸ Třetí pak obdobným způsobem popisuje možnosti využití pro identifikaci cestujících v hromadné dopravě, a to včetně praktických příkladů vybraných služeb městských hromadných doprav.¹⁹ Poslední část je věnována identifikačním průkazům vydávaným státem.²⁰

Obecně je možné tvrdit, že zvláštní část přináší zajímavé a kvalitní analýzy právních dopadů praktického využití technologie RFID. Je proto škoda, že jich přináší jen toto omezené množství.

Zásadním problémem celé publikace je, že není vůbec jasné, komu je vlastně určena. Na jednu stranu ji nakladatelství Leges publikovalo jako součást ediční řady Praktik, o které na svých webových stránkách uvádí: „Přehledný, srozumitelný a ryze prakticky orientovaný výklad vycházející z aplikační praxe je obsahem příruček z této edice. Autoři se v nich snaží odpovídat na otázky, na něž jste se už dlouho chtěli zeptat, ale dosud neměli koho.“ Na

¹⁷ Část 7.2.

¹⁸ Část 7.3.

¹⁹ Část 7.4.

²⁰ Část 7.5.

stranu druhou tomu ovšem neodpovídá obecná část, která tvoří většinu textu knihy. Je totiž převážně teoretická a obsahuje pasáže, které vlastně s tématem RFID nemají vůbec nic společného, nebo pokud mají, tak to autorka nedává do kontextu.²¹

Na recenzované publikaci je bohužel zcela zřetelně vidět rozdíl mezi požadavky, které jsou kladeny na vysoce odbornou akademickou práci a na prakticky orientovanou publikaci. Výsledkem nerespektování těchto rozdílů je pak poněkud rozpačitý výtvar, který neví, čím a pro koho chce být. Domnívám se, že se jedná o chybu nakladatelství. To bohužel nemotivovalo autorku k výraznějším změnám, které by zvýšily praktický faktor textu. Doporučil bych omezení teoretické části na nezbytné minimum, a naopak přidání dalších příkladů užití technologie RFID. Druhou možností by pak bylo zařadit text alespoň do jiné ediční řady, aby se nevydával za něco, čím úplně není.

Poslední věc, kterou je bohužel třeba publikaci vytknout, je její nižší ediční úroveň. Kniha si i v této oblasti bohužel nese některé neduhy akademických kvalifikačních prací, u kterých se ještě dají s přivřenými očima přejít. Pro příklad je možné uvést občasné překlepy a zapomenutá slova²², nesouvisějící (snad zapomenuté) úseky textu²³ a formální chyby²⁴.

Závěrem je třeba zopakovat, že publikace poměrně dobře zpracovává zajímavé téma, které v českém jazyce dosud komplexně pojednáno v uvedené šíři nebylo. Obsahuje však několik nedostatků, které její kvalitu zbytečně srážejí. Kniha ve výsledku cílí spíše na právně vzdělanou veřejnost, mám ale za to, že praktické analýzy zvláštní části mohou být přínosné i pro právní laiky. Základní přínos publikace pak vidím právě v tom, že se informace, které by jinak zůstaly ukryty v univerzitním repositáři, mohou dostat

²¹ Jde například o popis rodinného života v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva na s. 48, nebo o výklad pojmu adresa pro potřeby zpracování osobních údajů za účelem přímého marketingu na s. 104.

²² Například na s. 42 „*Pokud bychom se striktně drželi premis rozumného očekávání soukromí, nebylo by lze jednotlivcům ochranu před zásahem do soukromí přiznat.*“ [zvýrazněno, JM]

²³ Odstavec věnovaný ochraně soukromí dle OZ, který se na s. 91 znenadání objeví uprostřed výkladu věnovanému působnosti směrnice 95/46/ES, aby se následně opět ztratil.

²⁴ Systematické psaní „ibid.“ v poznámce pod čarou s malým písmenem na začátku, byť se formálně fakticky jedná o větu.

do širšího povědomí veřejnosti. Lehký povzdech nad praxí publikace neupravených akademických prací však přetrvává.²⁵

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

²⁵ Zájemce o původní verzi textu obsahující i metodologickou kapitulu ji snadno nalezne na webových stránkách univerzity.

